

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

МАТЕРІАЛИ

**VI Міжнародної наукової конференції студентів, молодих вчених та
науковців**

**«МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ СУЧАСНОГО
ФІЛОСОФСЬКОГО ПІЗНАННЯ»**

присвяченої 30-річчю створення кафедри філософії, соціології та
менеджменту соціокультурної діяльності та 205-річчю Університету
Ушинського

М. ОДЕСА - 2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
“Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського”**

**кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної
діяльності**

М А Т Е Р І А Л И

**VI Міжнародної наукової конференції студентів, молодих вчених та
науковців**

**«МЕТОДОЛОГІЯ ТА ТЕХНОЛОГІЯ СУЧАСНОГО
ФІЛОСОФСЬКОГО ПІЗНАННЯ»**

присвяченої 30-річчю створення кафедри філософії, соціології та
менеджменту соціокультурної діяльності та 205-річчю Університету
Ушинського

(Одеса, 20-21 травня 2022 року)

Одеса -2022

М 54 **Методологія та технологія сучасного філософського пізнання** //
Матеріали IV Міжнародної наукової конференції (Одеса, 20-21 травня 2022 р.)
135 с.

Рецензенти:

***Пальчинська Мар'яна Вікторівна** - доктор філософських наук, професор, завідувачка кафедри філософії, психології та педагогіки Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку,*

***Рибка Наталя Миколаївна** – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії та методології науки Державного університету «Одеська політехніка»*

Збірник матеріалів VI Міжнародної наукової конференції «Методологія та технологія сучасного філософського пізнання» вміщує матеріали, які досліджують методологію сучасного пізнання; трансформаційні процеси в сучасному суспільстві; сучасні підходи до вивчення цінностей та ціннісних орієнтацій; філософію історії в сучасному вимірі; філософсько-освітні парадигми сучасного суспільства; філософію синергетики та філософські погляди Г.Сковороди у світлі сучасності. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, студентів.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 11 від 30 червня 2022 року)

Козобродова Діна Михайлівна (м.Одеса) – кандидат філософських наук, психолог КЦ «Альфалогія»

СОЦІАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ ТА ЇЇ ПСИХОМІРНІСТЬ

Самоорганізація є невід’ємним елементом категоріально-понятійного поля соціально-гуманітарної сфери постнекласичної науки (постнекласики), філософії і методології науки, що є втіленням еволюції наукових уявлень про складні, здатні до самоорганізації середовища й системи, філософії і методології їх дослідження. Поняття «самоорганізація», в колі базових понять соціогуманітарної сфери постнекласики у сучасній науковій картині світу, почало характеризувати також людиномірні і нелюдомірні системи/середовища та постало механізмом регуляції дій і стану людини у суспільстві. До таких середовищ/систем у постнекласиці належать соціальні, інформаційні, біологічні, фізичні та хімічні середовища, культура, час, психіка людини, у т.ч. особистість та її сфери, мислення (когнітивні процеси) тощо.

Найбільш яскраво зміст самоорганізації як базового уявлення наукової картини світу втілює себе у соціально-гуманітарній сфері – самоорганізація особистості людини, соціального та психічного проявів у поведінці. В науково-філософській літературі напрацьовано певний концептуальний базис для вивчення поняття самоорганізації у різноманітних контекстах. Водночас, залишаються недостатньо висвітленими деякі аспекти, пов’язані із реалізацією цього поняття у соціогуманітарній сфері в роботах кінця ХХ – початку ХХІ століття. Українські філософи та соціологи зробили значний внесок у розвиток уявлень про самоорганізацію в її соціологічному, психологічному, культурологічному та методологічному вимірах. Такий акцент пов’язаний з тим, що в Україні виникла необхідність в аналізі тих соціальних змін і трансформацій, які відбувалися на рубежі століть, але особливо в перше десятиліття ХХІ ст.

Брюсельська школа акцентувала увагу на поведінці явища самоорганізації, виникненні мережевого суспільства у фізиці та хімії. І. Р. Пригожин стверджував думку про те, що сучасне суспільство уособлює відкриту й нелінійну систему, адже в ньому безліч взаємовпливів і взаємодій індивідів між собою, для свого розвитку сучасне суспільство неперервно обмінюється інформацією із зовнішнім світом, сповнене можливих біфуркацій. Штутгартська школа (Г. Хакен) зосереджена на дослідженнях теорії самоорганізації та самого явища також у сфері соціальних і гуманітарних наук. Особливої уваги заслуговують розвідки науковців стосовно суспільства, що саморозвивається, та уявлення про самоорганізацію, які допомагають встановити роль і місце у суспільстві державного регулювання, організації, а особливо – самоорганізації.

Представники штутгартської школи апелювали до питання, яким чином теорія самоорганізації здатна впливати на різні сфери життя суспільства – політичну, економічну, культурну, правову тощо. Представники обох наукових шкіл розглядали питання переходу соціальної системи з одного стану в інший,

зміни (флуктуації), що здійснюють на неї вирішальний вплив. У дискурсі соціально-філософської думки існували різні погляди на проблему самоорганізації, на питання, наскільки універсальними є синергетичні поняття і теорії, що застосовуються як до природничих, так і до гуманітарних наук, а також питання самостійності синергетики як науки. Розвиток синергетичних досліджень зумовив появу нових науково-філософських шкіл в Україні та на всьому пострадянському просторі.

На підставі вивчення філософської, науково-філософської та методологічної літератури з проблеми самоорганізації як предмету соціально-філософського аналізу було зроблено висновок про те, що процеси самоорганізації, які раніше було виявлено синергетикою в природних явищах і об'єктах, можуть бути виявленими також і в об'єктах соціальних і гуманітарних наук, тобто в суспільстві та різноманітних його інститутах, у людині, її психічній, творчій та інших видах діяльності. Це дозволяє поглибити сферу синергетичних досліджень і представити синергетику як загальнонаукову дослідницьку програму, яка спрямована на побудову універсальної еволюційної картини світу шляхом розширення взаємодії та перетинів між природничими та соціогуманітарними науками. Наслідками екстраполяції методології синергетики в сферу соціально-гуманітарного знання стали зменшення розриву між природничими та гуманітарними науками, орієнтація на творення цілісного корпусу знань, який охопив би дослідження природних і соціальних об'єктів, що являють собою складні нелінійні системи, які самоорганізуються.

Таку ідею висловлювали як фундатори синергетики, що першими вказали на можливість подібного застосування теорії самоорганізації в соціогуманітарній сфері, так і українські вчені й філософи (Українська синергетична школа), які брали активну участь у розвитку синергетичної теорії. Так наприкінці ХХ століття виникає новий напрям синергетичних досліджень – соціальна синергетика, в якій об'єктами та предметами досліджень постають людина, її психіка, шляхи її формування й розвитку, різноманітні види діяльності (освітня, культурна, дослідницька та ін.), а також питання розвитку суспільства та культури в цілому. Основою соціальної синергетики постає теорія соціальної самоорганізації, яка охоплює як суспільну, так і особистісну поведінку індивіда.

Аналіз філософської, методологічної та науково-філософської літератури дозволив розглянути методологічні основи дослідження процесу самоорганізації в соціогуманітарній сфері та причини, що сприяють поширенню поняття «самоорганізація» в соціогуманітарну сферу; довів, що оскільки наявна екстраполяція синергетичних концептів і принципів (теорії самоорганізації у тому числі) у сферу соціальної філософії та на соціальні дослідження, то в такому сенсі можна констатувати формування та становлення нових предметних галузей соціально-гуманітарного пізнання. Так, психосинергетика здійснила різкий стрибок у дослідженні психіки людини, перейшовши від класичної теорії відображення до нового, постнекласичного (синергетичного) бачення психічних процесів. З огляду на це, вона вводить ряд нових термінів, а також порушує цілий ряд важливих питань та проблем у дослідженні психіки (цілісність психіки – «ціле-в-цілому», екологія психіки,

людиномірність, взаємодія психіки людини з собою та з навколишнім середовищем тощо), в тому числі питання про психомірність соціальної реальності. Важливим є те, що всі ці питання не могли бути вирішеними в межах попереднього класичного підходу. В одній із перших праць, присвячених психосинергетиці, яка з'явилася в Україні – І. В. Єршова-Бабенко «Методологія дослідження психіки як синергетичного об'єкта» (1992) – обґрунтовувалася нова теорія психіки та розкривалося нове бачення психічних процесів як процесів нелінійних і самоорганізаційних, пропонувалася нова методологія дослідження психомірних середовищ/систем на основі синергетичного підходу.

Здійснивши аналіз наукової та науково-філософської літератури, розкрито значення теорії соціальної самоорганізації в осмисленні соціальної реальності в соціальній філософії; це дозволило підсумувати, що застосування синергетичної методології в соціально-філософських і політичних дослідженнях в Україні проявляється у використанні теорії

соціальної самоорганізації для аналізу та пояснення як політичних подій в Україні, що відбувалися протягом останніх десятиліть 2000-х рр., так і для вирішення теоретичних проблем, проведення прикладних досліджень. З одного боку, це свідчить про формування у нашій державі демократичних інститутів влади усупереч її тоталітарному минулому, а з іншого – це доводить, що процес соціальних змін і кризи ще не закінчився, утвердження нового соціального порядку ще не відбулося.

Висвітлено основні ідеї та зміст теорії соціальної самоорганізації в дослідженнях суспільства і людини в Україні. Показано, що в українській соціально-філософській думці було запропоновано певні розробки теорії соціальної самоорганізації, які й донині мають важливе теоретичне та практичне значення. В них, на основі синергетичного підходу, розкривається внутрішня самоорганізаційна природа соціальної кризи, визначаються механізми соціальної самоорганізації, наводяться шляхи подолання соціального хаосу в момент біфуркації соціальної реальності. Значну увагу приділено аналізу людського (суб'єктивного) фактора в процесі соціальних біфуркацій. Враховуючи такий інтерес до людини та людиномірності соціально-історичного знання, в роботі пропонуємо нове розуміння соціальної реальності як «психомірного середовища». Під «психомірністю соціального середовища» ми розуміємо його принципову залежність від станів психічного середовища/системи індивіда. З огляду на це, запропоновано «психосинергетичну парадигму» як основу для парадигмального зрушення в гуманітарних науках, у тому числі й у соціальній філософії, яка описує «психомірність» як провідну характеристику соціокультурної реальності, тобто суспільства, людини та культури.